

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 9, Sayı 24, Temmuz 2022 / Volume 9, Issue 24, July 2022

OSMANLI DEVLETİ'NDE MANASTIRBEND CEZASI VE UYGULAMALARI (1789-1839)

Manastirbend Penalty and Its Practices in The Ottoman State (1789-1839)

Makale Türü/ Article Types : Arařtırma Makalesi/Research Article
Geliř Tarihi/Received Date : 04.04.2022
Kabul Tarihi/Accepted Date : 01.07.2022
Sayfa/Pages : 419-34
DOI Numarası/DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2022.220>

Suha Oğuz BAYTİMUR

(Dr. Öğr. Üyesi), Sinop Üniversitesi, Sinop / Türkiye, e-mail: obaytimur@hotmail.com, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0001-9436-4283>

Atıf/Citation

Baytimur, Suha Oğuz, "Osmanlı Devleti'nde Manastırbend Cezası ve Uygulamaları (1789-1839)", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/24, 2022, s. 419-34.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 9, Sayı 24, Temmuz 2022.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 9, Issue 24, July 2022.

ISSN: 2148-5704

OSMANLI DEVLETİ'NDE MANASTIRBEND CEZASI VE UYGULAMALARI (1789-1839)

Manastirbend Penalty and Its Practices in The Ottoman State (1789-1839)

Suha Oğuz BAYTİMUR

Öz: Osmanlı Devleti hâkim olduğu geniş coğrafi alanda çok sayıda farklı ulustan ve inançtan insan topluluklarını sınırları içerisinde barındırmıştır. Bu süreçte toplumların tamamının, oluşturulan kanun ve kurallara riayet etmesi zorunlu tutulmuş, kanunlara aykırı davranışlarda bulunulması ise suç kabul edilmiş ve çeşitli şekillerde cezalandırılmıştır. Osmanlı Devleti kanunlara aykırı olmaması şartıyla, farklı etnik ve dini grupların gelenek, görenek ve inançlarına uygun bir yaşam sürdürmelerine izin vermiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin geleneksel yaşamına uymayan ve aykırı davranışlarda bulunan gayrimüslimlere ise çeşitli şekillerde yaptırım uygulanmıştır. Patrikliğin padişaha doğrudan veya dolaylı olarak yapmış olduğu şikâyet sonucunda suçlu bulunan gayrimüslim vatandaşlar, padişahın emriyle cezalandırılmıştır. Uygulanan cezalar çeşitli olmakla beraber, sıklıkla hapis cezaları ile karşılanmaktadır. Kayıtlarda suçluların yerleştirildiği mekânlardan dolayı farklı isimlerle adlandırılan hapis cezalarının bir kısmı ise manastırlarda uygulanmıştır ve manastirbend olarak ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde sadece Hristiyan vatandaşlara uygulanan manastirbend cezası ile suçlular ıslah olana kadar manastırlarda tutulmaktadır. Ayrıca manastırlara bağlı olan kale veya kulelerde de suçlular mahkûm edilmiştir. Manastırlarda mahkûm olan kişilerin merkeze ıslah olduğuna dair arzuhâl gönderdikleri görülmektedir. Gönderilen arzuhâllerin Divanda incelenmesi sonucunda ıslah olduğu kanaatinin oluşması durumunda mahkûm affedilip serbest bırakılmıştır. Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde 1789-1839 yılları arasında kayıtlarda yer alan manastirbend cezalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gayrimüslim, Hapis, Manastirbend, Suç, Ceza

Abstract: The Ottoman Empire housed a large number of people from different nationalities and faiths within its borders in the wide geographical area it dominated. It was obligatory for all of these communities to comply with the established laws and rules in this period. Acting against the law was considered a crime and punished in various ways. The Ottoman State allowed different ethnic and religious groups to lead a life following their traditions, customs and beliefs, provided that they were not against the law. However, non-Muslims who did not comply with the traditional life of the Ottoman Empire and acted contrary to it were sanctioned in various ways. Non-Muslim citizens who were found guilty due to the patriarchate's direct or indirect complaint to the sultan were punished by the sultan's order. Although the penalties applied are various, prison sentences are frequently encountered. Some of the prison sentences, which were named with different names due to where the criminals were placed in the records, were applied in monasteries and were expressed as monasterybend. In the Ottoman Empire, with the monasterybend penalty applied only to Christian citizens, criminals were kept in monasteries until they were reformed. Criminals were also convicted in castles or towers attached to monasteries. It is seen that people who were sentenced in monasteries sent a petition to the center for improvement. As a result of examining the petitions sent in the Court, the prisoner was pardoned and released if it was concluded that the prisoner was reformed. This study aims to analyze the monasterybend penalties in the Ottoman Empire between the years 1789-1839.

Key Words: Non-Muslim, Prison, Manastirbend, Crime, Punishment

Giriş

Farklı ulustan, dinden ve mezhepten toplulukları bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti bu toplulukların birlikte huzur içinde yaşamlarını sürdürmelerine özen göstermiştir. Bu amaçla Osmanlı Devleti, uygulamış olduğu şeri ve örfî hukuk kurallarına tüm tebaanın uymasını

zorunlu kılmıştır. Fakat şeri ve örfi hukuk kurallarına aykırı olmamak şartıyla gayrimüslim cemaatlerin kendi içlerinde dini, şahsi kural ve kanunlarını uygulamasına izin vermiştir.¹ Verilen bu haktan ötürü Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim tebaanın kültürel ve sosyal hayatlarına müdahalede bulunmadığı anlaşılmaktadır.²

Osmanlı Devleti toplum düzenini sağlamak, oluşabilecek sorunları gidermek amacıyla adli alanda çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Devletin almış olduğu bu önlemler arasında cezai uygulamalar önemli bir yer tutmaktadır. Devlete veya topluma vermiş olduğu zarara göre belirlenen cezalar, olayların merkeze bildirilmesi ile Divanda görüşülüp padişahın onayı ile belirlenmektedir. Suçluların ıslah edilmesi amacıyla cezaların genellikle idam, kürek, hapis, sürgün, darp ve malın müsadere edilmesi şeklinde uygulandığı tespit edilmektedir. Kişileri hürriyetlerinden alıkoymak uygulanan hapis cezaları da kalebend, manastırbend, cezirebend ve zindanbend olarak ifade edilmiştir. Suçluların ıslahı amacıyla uygulanan hapis cezalarının farklı terimler ile ifade edilmesi mahkûmların alıkonuldukları mekânlardan kaynaklanmıştır.

Osmanlı Devleti, hâkimiyetinde bulunan farklı etnik ve dinî yapılara sahip toplulukların kendi içlerinde ya da farklı topluluklar ile yaşayabileceği sıkıntıları önlemek adına farklı tedbirlerin yanında adli uygulamalara da önem vermiştir. Toplumda ortaya çıkan sorunları gidermek ve sorumluları bertaraf etmek amacıyla yapılan şikâyetler değerlendirilerek sorumlular cezalandırılmıştır. Hristiyan topluluklarda şikâyetlerin adli makamlara ulaşmasında Patrikhane önemli rol oynamıştır. Gayrimüslim tebaa şikâyetlerini doğrudan adli makamlara bildirdikleri gibi Patrikhane aracılığıyla bildirme yoluna da gitmiştir. Genellikle Divana gönderdiği arzuhâl veya mektuplar ile şikâyetlerini bildiren Patrikhane, zaman zaman da padişah huzuruna çıkarak şikâyetlerini doğrudan ifade etmiştir. Hristiyan cemaat ve topluluklar arasında ortaya çıkan sorunların şikâyet konusu olması durumunda, suçlulara öngörülen klasik cezaların yanında inançlarından dolayı manastırbend cezası da verilmiştir.

Hristiyan tebaa içerisinde geleneksel yaşama veya dinî kaidelere aykırı davranışların sıklıkla ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Toplumda huzursuzluğa neden olması nedeniyle Osmanlı Devleti bu tür davranışları tasvip etmemiştir. Farklı bölgelerden gelen bu tür şikâyetler Patrikhane tarafından Padişaha bildirilerek, sorumluların cezalandırılması talep edilmiştir. Suçluların ıslah edilmesi amacıyla diğer cezaların yanında uygulanan manastırbend cezası ile mahkûmlar manastırlarda hapsedilmiştir. Suçluların manastır dışına çıkmaları engellenerek hürriyetlerinin kısıtlandığı manastırbend cezası geçmiş dönemlerde uygulanmaya başlamıştır. Manastırbend cezası ilk olarak 506 yılında Adge Konseyi tarafından alınan karar ile uygulamaya konulmuştur. Din adamları ve görevlilerin kanun ve kurallara aykırı davranışlar göstermeleri veya suça karışmaları durumunda uygulanması kararlaştırılan Manastırbend cezasının farklı dönemlerde alınan kararlar ile uygulanacağı suçların kapsamı genişletilmiştir.³ Altıncı yüzyılda, Iustinianus döneminde manastırlar din adamı olmayan suçluların da kalacakları alternatif mekân olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bizans İmparatorluğu'nda özellikle sekizinci ve onuncu yüzyıllarda aristokrat ve önde gelen birçok kişi manastırlara hapsedilmiştir.⁴ Bölgede hâkimiyetini sağlayan Osmanlı Devleti de bu uygulamayı devam ettirmiş ve farklı dönemlerde manastırbend cezasını uygulamıştır.⁵ İncelenen dönemle ilgili çok

¹ İbrahim Özcoşar, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin Hukuki Durumu Ve Millet Sistemi", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2003): 129. Mustafa Sacit Pekak, "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Gayrimüslim Vatandaşların İmar Faaliyetleri ve Mustafapaşa (Sinassos)" *Bilig* 51 (2009): 174. T. Tankut Soykan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimler*, (İstanbul, Ütopya Kitapevi, 2000), 145.

² Kemal Daşcıoğlu, *Osmanlı'da Sürgün*, (İstanbul, Yeditepe Yay., 2007), 146.

³ Julia Hillner, *Prison, Punishment And Penance In Late Antiquity*, (New York: Cambridge University Press, 2015), 290-1.

⁴ Elif Bayraktar Tellan, "Osmanlı Araştırmalarında Yeni Kaynakların Tarih Yazımına Katkıları: Manastırbend Örneği", *Tarih Yazımı*, 1 (2) Kış 2019, 177.

⁵ Mehmet Mahfuz Söylemez, "Kalebend Cezası Bağlamında Osmanlı'da Patrikhanenin Yargılama ve Ceza Ehliyeti", *Dinsel ve Kültürel Farklılıkların Bir Arada Yaşamaları: İstanbul Tecrübesi*, (Ed. M. Fatih Arslan-M. Veysel Bilici), (İstanbul Pelikan Basımevi 2010), 144.

sayıda tetkik edilen manastırbend cezasının din ve mezhep kaidelerine aykırı davranışların dışındaki suçlara da uygulandığı görülmektedir.

1. Manastırbend Cezası

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim tebaanın kanunlara aykırı davranışları nedeniyle çeşitli cezalara çarptırıldığı görülmektedir. Yapmış oldukları davranışların topluma ve devlete vermiş olduğu zarara göre belirlenen cezaların; sürgün, hapis, kürek, idam vb. olduğu tespit edilmektedir. İncelenen dönemde hapishanelerin var olmamasından dolayı suçluların hürriyetlerinden alıkonuldukları mekânlar da çeşitlenmiştir. Kale, palanka, cezire ve manastırlarda suçluların hapsedilmesi nedeniyle, uygulamada yeni bir terminoloji oluşmuştur. Osmanlı Devleti suçluları kalelerde tutsak edeceksen kalebend, zindanlarda tutsak edeceksen zindanbend, adalarda tutsak edeceksen cezirebend, askeri amaçlı yapılar olan palankalarda tutsak edeceksen palankabend ve manastırlarda tutsak edeceksen manastırbend sözcüğünü kullanmıştır.⁶

Hristiyan tebaanın kutsal kabul ettiği manastırlar, ibadetin yanında suçluların toplumdan uzaklaştırıldığı ve ıslah edildiği mekânlar olarak da kullanılmıştır. Sadece Hristiyan vatandaşlara ve din adamlarına uygulanan manastırbend cezalarıyla suçlular manastırlara konulmakta ve burada ıslah olana kadar tutulmaktadır.⁷ Manastırlar içerisinde tutulan ve buradan ayrılmasına izin verilmeyen suçlular, affedilip serbest bırakılana kadar burada kalmaktadır. Suçluların manastırlarda hapsedilmesinde en önemli etkenlerden biri de kişilerin yeniden Hristiyan inancına yönlendirilmesidir. Burada suçlunun inancına uygun uhrevi yaşam sürdürmesi sağlanıp ayrıca iyilik, doğruluk, dürüstlük vb. davranışlarda bulunması öğütlenmektedir. Yapılan bu tür ibadetler veya aktiviteler ile kişilerin olumsuz davranışlardan uzaklaşması ve topluma uyum sağlayan bireyler hâline gelmesi amaçlanmıştır.⁸

Manastırbend cezasının uygulanmasında bir diğer gerekçe ise patrikliğin sorunlu gördüğü kişilerin kontrol altında tutulmasıdır. Gayrimüslim tebaadan bazı şahısların patrikhanenin kurallarına uymayarak olumsuz faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Patrikhanenin talebi üzerine bu şahıslar Osmanlı Devleti tarafından tutuklanarak çeşitli şekillerde cezalandırılmıştır. Manastırbend cezası dışında süreli cezalar uygulanan mahkûmlar, gönderildikleri ceza yerlerinde benzer davranış ve söylemlerini sürdürmüştür. Patrikhane bu tür davranışlarda bulunan kişilerin kendilerine vermiş olduğu zararı sürdürmesinden dolayı bu şahısların manastırlarda tutulmalarını tercih etmiştir. Patrikhane hakkında olumsuz söylem ve davranışlarından dolayı verilen cezanın manastırbend cezasına çevrilmesiyle ilgili olarak; “3 Haziran 1788 tarihli hükümde, Rum Patriği göndermiş olduğu arzuhâlde eski Patrik Rahip Prokopyus'un patrikliği döneminde keşişhane borçlarını artırdığı ve hesaplarını karmakarışık hâle getirdiği bildirilmiştir. Ayrıca Rahip Prokopyus'un olumsuz davranışlarda bulunarak hilaf-ı rıza hareketlerde bulunarak toplumda huzursuzluğa sebep olduğundan dolayı azlinden sonra Midilli cezaresine sürgün edilmesi emredilmiştir. Patriklik, Rahip Prokopyus'un Midilli'ye gitmesinin doğru olmayacağı ve orada da olumsuz davranışlarını sürdüreceğine dair olan inançlarından dolayı Aynaroz'da bulunan Lavra Manastırı'nda manastırbend edilmesini talep etmiştir. Patrikliğin talebi üzerine verilen emirle Rahip Prokopyus Lavra Manastırı'na manastırbend edilmiştir.”⁹

Manastırbend cezalarının uygulanmasında hiyerarşik bir yol takip edilmiştir. Hristiyan tebaa arasında meydana gelen olaylar veya dinî kaidelere aykırı davranışlar, patrikhaneye bildirilmiştir. Patrikhanenin herhangi bir yaptırım gücünün olmaması nedeniyle, gelen şikâyetler

⁶ Ömer İşbilir, “Kalebend”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kalebend> (16.02.2022).

⁷ Ömer Şen, *Osmanlı'da Mahkûm Olmak*, (İstanbul: Kapı Yay., 2007), 13.

⁸ İncelediğimiz dönemde uygulanan manastırbend cezalarının büyük bir kısmı Aynaroz cezaresine yapıldığı görülmektedir. Bölgede başta Lavra Manastırı olmak üzere çok sayıda manastır bulunmaktadır. Kadın nüfusunun az olduğu bölgede, büyük bölümü din adamı olan erkek nüfuz ise sayıca fazladır. Bkz. Abidin Temizer, “Kadınsız Şehir Aynaroz: Tarih, Mekân Ve Yaşam”, *Studies Of The Ottoman Domain*, 2 (2) Şubat 2012, 7-9.

⁹ BOA. Cevdet Tasnifi, C.ML. 31680.

Fener Rum Patriği veya Ermeni Patriği tarafından padişaha iletilmiştir. Patrikhane kendisine ulaşan şikâyetleri mektup, arzuhâl veya bizzat huzura çıkararak padişaha bildirmiştir. Şikâyetlerin Fener Rum Patriği tarafından padişaha bildirilmesi hükümlerde; “*İstanbul ve tevâbi’i Rum Patriki ve Der-’âliyyem’de mukîm cemâ’at-i metropolidân mühürlü ‘arzuhâl gönderüb...*” şeklinde yer almaktadır.¹⁰ Hükümlerde Ermeni Patriği ise; “*İstanbul ve tevâbi’i Ermeni Patriki Zekeriya nâm râhib mühürlü ‘arzuhâl gönderüb...*” şeklinde yer almıştır.¹¹

Patrik tarafından yapılan şikâyetler, elde bulunan kayıtlarda teferruatıyla yer almamaktadır. Hükümlerde olaylar hakkında kısa ve öz bilgiler verilmekte ve suçluların cezalarını çekecekleri manastırlar belirtilmektedir. Yapılan şikâyetler hükümlerde “*...İstanbul mütemekkinlerinden Ligoryus nâm râhib kendü hâlinde olmayub vazîfesi olmayan umûra sülûk ve ayînlerine mugâyir nice harekâta tasaddî idüb vücûhla sezâvar-ı te’dîb olduğu taraflarına ihâlê olunduğın bildirüb râhib-i mesfûr ‘Asitâne-i ‘aliyyeme ve havâlisinde ve sâ’ir her ne mahallde bulunur ise yasakcı ma’rifetiyle ahz ve ‘ibreten lî’l-gayr ıslâh-ı nefis idinceye dek Aynaroz’da vâki ‘Ladra Manastırı’na manastırbend olunub...*” şeklinde yer almaktadır.¹²

Gayrimüslim tebaa yaşamış oldukları sorunları doğrudan Divana bildirebilmekte ve sorumlulardan şikâyetçi olabilmektedir. Kayıtlarda nadiren rastlanılan bu duruma örnek olarak şu gösterilebilir:

“Sâbıkâ Boğdan Kapu Kethüdâsı Kostaki nâm mefsedet bişe kendü hâlinde ‘ırz ve edebiyet mukayyed olmayub hilâf-ı rızâ envâ’i mel’anet ve mefsedete ibtidâr ve mugâyir-i resm-i ra’iyyet harekât-ı reddiye ve ibkâ’i fitne ve fesâda ictisâr itmekle bu makulelerin te’dîbi ve emsalinin terhibi lazımeden olmağdan nâşi şeref-yâfte-i sudur olan hatt-ı hümâyûn muhâbet makrûnum mücebince çavuş mübâşeretiyle İnoz ceziresine nefy ve manastırbend olunmak fermânım olmağın imdi sen ki Çavuşbaşı mûmâ-ileyhsin mesfûru âhz ve Divân-ı Hümâyûnum çavuşlarından ta’yin olunan (boş) çavuş zîde kadruhu mübâşeretiyle Aynaroz’a nefy ve iclâya mübâderet eylesin ve sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin vusulünde mesfûru cezire-i mezbûrede manastıra vaz’ ve muhkem habs ve manastırbend itdirüb...”¹³

Manastırbend cezaları ile kalebend, cezirebend ve palankabend cezaları yaptırım olarak birbirlerine benzemekle beraber cezanın uygulandığı yer farklılaşmaktadır. Gayrimüslim tebaadan suça karışanlara hürriyetten alıkoyma yani hapis cezası uygulanacak ise suçlunun kalacağı mekân doğrudan ifade edilmektedir. Kayıtlarda yer alan ifadelerde suçluların ırk ve inanç farklılığı gözetilmeden hapsedileceği mekâna uygun terim belirtilmektedir. Eğer gayrimüslim bir kişiye kalebend cezası uygulanacak ise bu durum hükümlerde şöyledir:

“İstanbul ve tevâbi’i Rum Patriki ve Der-’âliyyem’de mukîm cemâ’at-i metropolidan mühürlü ‘arzuhâl gönderüb Bor kazası mütemekkinlerinden İstiranyus Hobuhlı ve Aşini Terzi Yuvanoğlu nâm zimmîler vazîfeleri olmayan umûra sülûk ve ayînlerine mugâyir harekât-ı nâ-marziyeye tasaddî birle vücûhla müstehâk-ı te’dîb olduğunı Rumî hatt ile taraflarına ifâde olduğun bildirün müfsidân-ı mersûmân kazâ-i mezbûr ve kurâlarında ve sâ’ir her ne mahalde bulunursa çavuş mübâşeretiyle ahz ve li-eclî’t-te’ dîb ıslâh-ı nefis idinceye kadar İnoz Kal’ası’na kal’abend olunub...”¹⁴

Palankalarda kişilerin mahkûm edilmesine örnek belge olarak şu gösterilebilir:

“İstanbul ve tevâbi’i Rum Patriği ve Der-’aliyyemde mukîm cemâ’at-i metropolidân südde-i sa’âdetime mühürlü ‘arzuhâl gönderüb Şehirköy kazâsına tâbi’ Mukalista(?) nâm karye mütemekkinlerinden Papa Mino ve yine kazâ-i mezbûre tâbi’ diğer Zehu Huhyalı nâm karye mütemekkinlerinden Papa Çoru nâm papaslar öteden berü kendü hâlinde olmayub vazîfeleri olmayan umûra sülûk ve ayinlerine mugâyir nice harekâta tasaddî idüb bi’d-defa’ât pend-u nush olundukda serimû ısgâ itmeyüb vücûhla sezâvar te’dîb oldukları Rumî varaka ile taraflarına ihbâr olduğun

¹⁰ BOA. 143 Numaralı Kal’abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 29.

¹¹ BOA. 137 Numaralı Kal’abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 28.

¹² Suha Oğuz Baytimur, 25 Numaralı Kal’abend Defteri (1/61-a.Sayfa) (H. 1205 / M. 1790–1791), (YLT, Fırat Ü., 2005), 103-4.

¹³ Hükümde ilk olarak İnoz ceziresine nefy ve iclâ olunması ifade edilmiş iken, daha sonra Aynaroz ceziresine nefy ve iclâ olunması emredilmiştir. BOA. 28 Numaralı Kal’abend Defteri, S.210 / H. 830.

¹⁴ Suha Oğuz Baytimur, agt, 86.

mersûmân (çizik) ve havâlisine mürûr itmiş olduklarından yasakçı ma'rifetiyle âhz ve 'ibreten li-sâ'irin ıslâh-ı nefis idinceye değin Eğridere Palankasına bend olunub..."¹⁵

Manastırbend cezalarında mahkûmlara nasıl muamele edildiğine dair elde bulunan kayıtlarda bilgiye ulaşılamamaktadır. Uygulama olarak diğer hapis cezalarıyla benzer olması, manastırlara mahkûm edilen kişilerin de benzer şartlara sahip olduğu kanaatini oluşturmaktadır. Kalabend cezalarında kişilerin buldukları kale içerisinde tutulduğu ve burada kurallara bağlı olmak şartıyla serbest hareket etme hakkına sahip olduğu düşünülmektedir.¹⁶ Uygulamada kalebend cezasıyla benzer özellikler taşıması nedeniyle Manastırbend cezalarında da suçlular kapalı mekânlarda tutulmamaktadır. Hapsedildiği manastırın dışına çıkamayan mahkûmlar, manastır içerisinde kurallar dâhilinde hareket etme hakkına sahiptir. Genellikle yüksek duvarlar ile çevrili olan manastırlarda bulunan bahçe, avlu, kilise, yemekhane, kütüphane vb. kısımları kullanma imkânına sahip olmuşlardır.¹⁷

Osmanlı Devleti'nde mahkûmlara cezalandırıldıkları bölgelerde uygun işler yaptırılmıştır. Bunun en açık örneği kürek cezasına çarptırılanların bir kısmının gemilerde çalıştırılmasıdır.¹⁸ Yine mahkûmların aldıkları ceza doğrultusunda buldukları bölgelerde toplum yararına olan işlerde çalıştırıldığı da ifade edilmektedir. Levi Parsons ve Pliny Fisk'in *Anadolu ve Kudüs Seyahat Raporları* adlı eserinde 1822 yılında Malta'da askerlerin denetiminde mahkûmların sokakları temizledikleri ifade edilmiştir.¹⁹ Manastırbend cezası alanların da benzer şekilde ihtiyaç duyulması durumunda manastırlarda çeşitli işlerde kullanılmış olma ihtimali bulunmaktadır.

Fakat işlediği suçun devlete veya topluma vermiş olduğu zarara göre suçlular manastır içerisinde daha ağır şartlarda da tutulmuştur. Bu durum belgelerde muhkem habs ve manastırbend veya katle bedel manastırbend terimleriyle ifade edilmiştir. Kalabend, cezirebend ve zindanbend cezalarında da görülen bu terimler, cezanın daha ağır şartlarda uygulanması amacıyla kullanılmıştır.²⁰

1.1. Muhkem Habs ve Manastırbend Cezası

Osmanlı Devleti'nde hapis cezalarının uygulanmasında "muhkem habs" ifadesi de yer almaktadır. Kalabend, cezirebend ve palankabend cezalarında da kullanılan muhkem habs ifadesi, manastırbend cezalarında da tespit edilmektedir. Hükümlerde yer alan muhkem habs ifadesinin karşılığı olan yaptırım hakkında kayıtlarda bilgi tespit edilememiştir. Ancak yine hükümlerden bu ifadenin daha ağır suç işleyenlere uygulanan manastırbend cezası ile beraber kullanıldığı görülmektedir. Muhkem habs ve manastırbend cezası verilen suçlular, manastır içerisinde kapalı alanlarda tutulmakta ve haps edilmektedir. Mahkûmların hapsedileceği yerler olarak da manastırlara ait olan kule ve kalelerin kullanıldığı görülmektedir.

Muhkem habs ve manastırbend ifadesi ile ilgili olarak hükümlerde şu ifadeler vardır:

"İstanbul ve tevâbi'i Rum Patriği ve Asitâne'de mukîm cemâ'at-i metropolidan sütte-i sa'âdetime mühürlü 'arzu hâl gönderüb mahrûse-i Bursa mütemekkinlerinden Bancu nâm zimmî kendü hâlinde olmayub envâ'i şer' ve mefsedete tasaddî ve de'avi-i kâziyyeye sülûk bila ehl-i 'ırz re'âyâ fukarâsının

¹⁵ Kişilerin Palankabend edilme ve serbest bırakılma tarihi, H. / Evâ'il-i N (Ramazan) 1208 / Evâ'il-i Ra (Rebiyü'l-evvel) 1209. M. 2 Nisan 1794 / 26 Eylül 1794. Beş ay yirmi dört günlük mahkumiyetten sonra serbest bırakılmıştır. 26 Numaralı Kal'abend Defteri, s.171 / H. 3.

¹⁶ Ahmet Aksın, Suha Oğuz Baytimur, "25 Numaralı Kalebend Defterinin Tanıtımı ve Kalebent Defterlerinin Osmanlı Sosyal Tarihi Bakımından Önemi", (XV. *Türk Tarih Kongresi*, C. IV, Kısım I, Ankara 11-15 Eylül 2006), 798.

¹⁷ Selime Leyla Gürkan, "Manastır", *DİA*, C. 27, 560.

¹⁸ Suha Oğuz Baytimur, "Osmanlı Devletinde Kalpazanlık Faaliyetleri ve Uygulanan Cezalar (1789-1808)", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2) 2016. 253. BOA. Hatt-ı Hümayun, 14097.

¹⁹ Ayşe Aksu, *Osmanlı'da İki Amerikalı Misyoner Levi Parsons ve Pliny Fisk'in Anadolu ve Kudüs Seyahat Raporları*, (İstanbul: Dergah Yay., 2015). 354.

²⁰ Ahmet Aksın, Suha Oğuz Baytimur, "Osmanlı Devletinde Hapis Cezaları ve Uygulamaları (1791-1808)", (XVI. *Türk Tarih Kongresi*, C. IV, Kısım I, Ankara 20-24 Eylül 2010), 12-3.

nisvanına 'ırz ve edebe münâfi kelimât-ı nâ-sezâ tefevvühüne ictirâ ve mugâyir-i 'ayin harekât-ı nâ-becâ ve taharrim fukarâya ictirâ idub bu gûna te'addiyâtından fukarâ-yı ra'iyetin emn ve rahatları meslûb olub sezâvâr-ı te'dîb ve güşmâl idüğü ihbâr olduğı inhâ ve müfsid-i mesfûr nefsi-i Burusa ve havâlisinde ve sâ'ir her ne mahalde bulunur ise yasakçı ma'rifetiyle âhz ve ıslâh-ı nefis idinceye kadar Tırhala'da Kalmiyaka nâm mevzi'de kâ'in Manasur Kosi nâm manastıra manastırbend olunub itlâkı husûsu memhur arzuhâl ile istircâ olunmadıkça müsâ'ade olunmamak bâbında emr-i şerîfîm sudûrını istid'â itmeleriyle vech-i meşrûh üzere manastırbend olunmak fermânım olmağın imdi sen ki Burusa kâdısı mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin yasakçı merkûm ma'rifetiyle müfsid-i mesfûr bulunduğu mahalde âhz ve te'dîben Tırhalaya irsâle müsâra'at ve sen ki Tırhala kâdısı mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin vüsûlünde mesfûru manastır-ı mezbûre vaz' ve muhkem habs ittirub bilâ emr-i şerîf itlâk ve bir takrib firârından hazer ve mübâ'adet olunmak bâbında"²¹

1.2. Katle Bedel Habs ve Manastırbend Cezası

Hristiyan inancına sahip olan tebaadan suç işleyen kişilerin manastırlarda hapsedilmesini içeren kayıtlarda, tespit edilen bir diğer ifade ise katle bedel habs ve manastırbend cezasıdır. Toplumda kesin bir şekilde ortaya çıkması istenmeyen davranışlarda bulunanlara uygulanan katle bedel habs ifadesi, kalebend, cezirebend ve palankabend cezalarında da görülmektedir.²² Suçluların ıslah edilmesi amacıyla süreli cezalarda yer alan "katle bedel" ifadesinin uygulanması ile ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Genellikle yapılan davranışların topluma veya devlete vermiş olduğu zararın fazla olduğu durumlarda kullanılan bu ifadenin, Osmanlı Devleti tarafından uygulanan ağırlaştırılmış hapis cezası olduğu anlaşılmaktadır. Katle bedel manastırbend cezasına çarptırılan mahkûmların, zindan veya kötü şartlarda bulunan kapalı alanlarda tutulduğu düşünülmektedir.

Katle bedel habs ve manastırbend ifadesi hükümlerde şu şekilde geçmektedir:

"Sisam Adası mütemekkinlerinden Yorgi Lokofe, Kalaycıoğlu Yanaki ve Fanol Kolokne ve Papa Hristo ve Papa Yavakim nâm zimmîler bundan akdem Dersa'âdetime gelüp ada-i mezkûr kocabaşılığını kendü taraflarına tahsil dâ'ıye-i fâsidesiyle gûna-gûn hîle ve mefsedete ibtidâr ve rikâb-ı humâyûnuma re'âyâlar katından musanna' arzuhâller tasrîhiyle kasdıyla cezîre-i mezkûre re'âyâsının beynlerine ilka-yı fitne ve ihtilâl ile re'âyânın ısrâr ve tekdîrlerine ictisâr eyledikleri tahkikinizden [ma'lûm-ı] şehriyârânem olup mesfûrünün fesâd ve tezvîrleri meydâna çıktığından firâr etmeleriyle bu makûle müfsid ve muharrıkların te'dîb ve terbiyeleriyle emsâlinin terhîbi ve cezîre-i mezkûre re'âyâsının şerr ü mazarratlarından tahlis ve te'mini lâzımeden olmağla mesfûrün yasakçı ma'rifetiyle buldukları mahalde ahz ve katle bedel Aynaroz cezîresinde manastırbend olunmak..."²³

1.3. Manastırlara Kalebend ve Kulebend Cezaları

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimlere uygulanan manastırbend cezalarıyla beraber kalebend ve kulebend ifadeleri de yer almaktadır. Bazı manastırların içlerinde veya yapıların yanlarında yer alan kaleler ve kuleler, mahkûmların hapsedildiği mekânlar olarak kullanılmıştır. Kayıtlarda açık bir şekilde suçluların manastırlara bağlı olan kalelere veya kulelere kapatılması emredilmektedir. Manastırbend cezalarıyla aralarında ne tür bir farklılık olduğuna dair yeterli bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat böyle bir ayırımın yapılması ve uygulamaya konulması, muhkem habs ve manastırbend ifadesinin yer aldığı cezalarda olduğu gibi manastırbend cezalarından farklı yaptırımların uygulandığına dair fikir oluşturmaktadır.

Osmanlı Devleti kayıtlarında yer alan gayrimüslim suçluların manastır kalelerine ve kulelerine hapsedilmesine örnek olarak şu ifadeler bulunmaktadır:

²¹ 30 Numaralı Kal'abend Defteri, s. 42 / H. 125.

²² Rikâb-ı Hümayûna Ermeni Patriği Zekariya'nın göndermiş olduğu arzuhâlde, Eğinli Abraham'ın halka karışık müdahalelerde bulunmasından dolayı birkaç defa sürün ve kalebend edilmiştir. Sonrasında serbest bırakılan Eğinli Abraham yeniden olumsuz davranışlarına devam etmiştir. Halka musallat olduğu, olumsuz davranışlar sergilediği ve mahkemede davası olanlara şahitlik yaptığından dolayı katle bedel Magosa Kalesi'ne kalebend olması 7 Mayıs 1790 tarihli hükümde emredilmiştir. Mehmet Mahfuz Söylemez, *age*, 145-6.

²³ Murat Alakuş, BOA 6 (H. 1151-1152 / M. 1739) Ve 31 (H. 1221-1222 / M. 1806-1807) Numaralı Kalebend Defterleri (İnceleme Ve Metin), (YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2016). 225-6.

“İstanbul ve tevâbi’i Rum patriği ve Âsitâne’de mukîm cemâ’at-i metropolidan sÛdde-i sa’âdetime mÛhÛrlÛ arzuhâl gÛnderÛb Âsitâne-i ‘aliyyem mÛtemekkinlerinden Teodosiyus nâm keşîş kendÛ hâlinde olmayub vazifesinden hâric işlere tasaddî ve mugâyir-i âyin ve tarîk-i ruhbânîye muhâlîf ve ehl-i ‘ırzı tekdîre ictisar idÛb bi’-d-Defa’ât pend u nush olunmuş iken aslâ isgâ etmeyÛb vÛcÛhuyla sezâ-vâr te’dîb ve gÛş-mâl idÛğÛ ihbâr olunduğun inhâ ve yasakçı ma’rifetiyle mesfÛr Âsitâne-i ‘aliyyeme vusÛlÛnde ve sâ’ir her ne mahalde bulunur ise ahz ve islâh-ı nefis edinceye kadar Aynaroz ceziresinde vâki’ Valavin nâm manastır kal’asına kal’a-bend olunub...”²⁴

Kayıtlarda yer alan kulebend uygulamasına örnek olarak şu gösterilebilir:

“İstanbul ve tevâbi’i Rum Patriği ve Âsitâne’de mukîm cemâ’at-i metropolidan sÛdde-i sa’âdetime mÛhÛrlÛ arzuhâl gÛnderÛp Âsitâne-i aliyyemde mÛtemekkin Kıryakos nâm papas kendÛ hâlinde olmayub vazifesinden hâric umÛra sÛlÛk ve mesti mÛdâm ve mugâyir-i âyin harekât-ı nâ-hem-vâreye tasaddî idÛp vÛcÛhuyla muhtâcî te’dîb ve gÛş-mâl idÛğÛ ihbâr olduğun inhâ ve mÛfsid-i mesfÛr İstanbul ve havâlisinde her ne mahalde bulunur ise yasakçı ma’rifetiyle ahz ve islâh-ı nefis idinceye kadar Aynaroz ceziresinde Karakalu nâm manastıra kulle-bend olunup itlâkı husÛsu memhÛr arzuhâlleriyle istircâ olunmadıkça müsâ’ade olunmamak bâbinda...”²⁵

1.4. Manastırlara SÛrgÛn Cezaları

Osmanlı Devleti’nde kanunlara ve kurallara aykırı davranışlarda bulunanlara verilen sÛrgÛn cezalarının manastırlarda da uygulandığı görÛlmektedir. Manastırlarda uygulanan sÛrgÛn cezalarının diğerk bölgelerde uygulanan sÛrgÛnlerden bir farkı olmadığı görÛlmektedir. Cezalandırıldıkları bölgelerde bulunan idarecilerin kontrolü altında olan mahkÛmlar, bölgede serbest hareket edebilmektedir.

GayrimÛslim suçluların sÛrgÛn edilmesine örnek olarak; “İstanbul’da Beyoğlu sakinlerinden Rum taifesinden Edmirini isimli kadının öteden beri kendi hâlinde olmadığı, yalanlar söyleyip dedikodu yaptığı ve olumsuz davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Ayrıca ayinlere karşı olumsuz davranışlarda bulunmasından dolayı birkaç defa uyarılmasına rağmen davranışlarını sürdürmüştür. Patrikhanenin talebi üzerine Edmirini’nin yakalanıp Gemlik kazasına bağlı Odbiterya bölgesinde bulunan Kariler Manastırı’na 11 Ocak 1826 tarihinde sÛrgÛn edilmesi emredilmiştir. Edmirini 1 yıl 9 günlük mahkÛmiyetten sonra 20 Ocak 1827 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.”²⁶

2. Manastırbend Cezalarının Uygulandığı Suçlar

Osmanlı Devleti’nde gayrimÛslim tebaaya verilen manastırbend cezası, genellikle toplumda sıkıntı yaratan ve huzursuzluğa sebep olan kişilere verilmiştir. Haksız yere halka karışmak, halkın yaşamına müdahale etmek, darp etmek, kötü sözler söylemek, gayriahlaki davranışlarda ve söylemlerde bulunmak vb. fiilleri işleyenlere manastırbend cezası uygulanmıştır. Ayrıca dinî kaidelere aykırı davranışlarda bulunanlar da genellikle manastırbend cezası ile cezalandırılmıştır.

2.1. Ayinlere Karşı Olumsuz Davranışlar

Osmanlı Devleti tebaası arasında yer alan Hristiyan cemaat ve topluluklar, devletin koyduğu kanunların yanında kendilerine ait geleneksel ve dinî değerlere dayalı kurallar belirlemiştir. Toplum ve dinî otorite tarafından kontrolü sağlanan kurallara uyulması zorunlu tutulmuştur.²⁷ Dinî ve toplumsal kurallara uymayanlar ve huzursuzluğa sebep olanlar herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan patrikliğin talebi üzerine cezalandırılmıştır.²⁸ Hükümlerde yer alan suçlamalarda isnat edilen suçlamaların yanında yer alan “ayinlere mugayir davranışlarda

²⁴ BOA. 976 Numaralı MÛhimme-i Mektum Defteri, s. / H. 111.

²⁵ Murat Alakuş, agt, 230.

²⁶ Seyfettin Öyünc, 37 Numaralı Kal’abend Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerkendirilmesi (H. Zilhicce 1239-Saban 1241 / M. Temmuz 1824-Nisan 1826), (Yayımlanmamış YLT, Kırşehir Ahi Evran Ü., 2020), 436-7.

²⁷ Athanasia Anagnostopulu, *Tanzimat ve Rum Milletinin Kurumsal Çerçevesi, 19. YÛzyıl İstanbul’unda GayrimÛslimler*, ed. Pinelopi Stathis, ed. Pinelopi Stathis, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1999), 9.

²⁸ Yavuz Ercan, *Osmanlı Yönetiminde GayrimÛslimler*, (Ankara, Turhan Yay., 2001), 197.

bulunmak” ifadesi ile de kanunlara uyulmadığı belirtilmiştir. Manastırbend cezası uygulanan toplumsal olayların tamamına yakınında yer alan bu ifade hükümlerde; “*Alasonya ve tevâbi’i metropolidi Şemoil nâm rahib ayinlerine ve meslek-i ruhbâniyyete mugâyir harekât-ı nâ-hemvâreye ibtidâr eylediği hasebiyle kendüsine bi’d-def’ât nush u pend olunmuş ise de yine isgâ’ itmeyüb te’dîb ü terbiyesi lâzım geldiğinden bahisle rahib-i mesfûr mübâşir ma’rifetiyle lî-eclî’t-te’dîb Dırama kazâsında kâ’in Koskaniçe Manâstırı’na manâstır-bend olunmak...*”²⁹ şeklinde yer almaktadır.

Kayıtlarda “ayinlere mugâyir davranışlarda bulunmak” ifadesinin geçtiği hükümlere örnekler verecek olursak; Rum Patriği’nin ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Rum taifesinden Keşiş Baisinus Pedsetras’ın(?) kendi hâlinde olmadığı vazifesi olmayan işlere karıştığı ve ayinlerine aykırı davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Rum Patriği’nin talebi üzerine Keşiş Baisinus Pedsetras’ın yakalanıp ıslah oluncaya kadar Aynaroz cezaresinde bulunan Halbandar Manastırı’na 27 Aralık 1811 tarihinde manastırbend edilmesi emredilmiştir. Keşiş Baisinus Pedsetras 2 ay 18 günlük mahkûmiyet sonunda 15 Mart 1812 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.³⁰ Bir diğer örnek ise Rum Patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde Maytus(?) karyesi sakinlerinden Acı Kosta Pambukoğlu’nun geçmişten beri kendi hâlinde olmadığı vazifesi olmayan işlere müdahale ettiği ve ayinlere karşı olumsuz davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Rum Patriği’nin talebi üzerine Acı Kosta yakalanıp ıslah oluncaya kadar Aynaroz cezaresinde yer alan Halbandar Manastırı’na 17 Haziran 1797 tarihinde manastırbend edilmesi emredilmiştir. Acı Kosta 9 ay 21 günlük mahkûmiyet sonunda 8 Nisan 1798 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.³¹ Ayinlere aykırı davranışlara son örnek hüküm ise Rum Patriği’nin göndermiş olduğu arzuhâlde, Eğriboz kazası sakinlerinden Papa Yani Saklariyus(?) isimli papazın kendi hâlinde olmayıp vazifesi olmayan işlere müdahale ettiği ve ayinlerine olumsuz nice davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Rum Patriği’nin talebi üzerine Papa Yani Saklariyus’un yakalanıp başkalarına da ibret olması için ıslah-ı nefis edinceye kadar Aynaroz cezaresinde bulunan Lavra Manastırı’nın kalesine 9 Temmuz 1795 tarihinde kalebend olunması emredilmiştir. Papa Yani Saklariyus’un gönderdiği arzuhâlde ıslah olduğu ve benzer davranışlarda bir daha bulunmayacağını ifade etmesi üzerine 7 ay 13 günlük mahkûmiyet sonunda affedilip serbest bırakılmıştır.³²

Benzer davranışlardan dolayı kadınlara da manastırbend cezası uygulandığı görülmektedir. 13 Aralık 1815 tarihinde Rum Patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Silivri kazasına bağlı Şahtoros karyesi sakinlerinden Rum taifesinden Kassandriçe isimli Nasraniye, kendi hâlinde olmadığı, vazifesi olmayan işlere müdahale ettiği ve ayinlere aykırı davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Patrikliğin talebi üzerine Kassandriçe’nin yakalanması ve Molova kazasında kadınlara mahsus Limone Manastırına manastırbend edilmesi emredilmiştir. Kassandriçe yaklaşık iki aylık mahkûmiyet sonunda 10 Şubat 1816 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.³³

Gayrimüslim tebaaya işledikleri benzer suçlardan dolayı manastırbend cezalarından farklı cezaların da uygulandığı görülmektedir. Kayıtlarda sıklıkla karşımıza çıkan ayinlere mugayir harekette bulunmak ve toplumda huzursuzluğa sebep olmak suçuna manastırbend yerine kalebend cezasının da uygulandığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak; “Rum Patriği’nin göndermiş olduğu arzuhâlde, Ereğli metropolidinin iltizamında bulunan Tekfurdağı kazasına bağlı Kombağı karyesinden Mosfer Veled Acı Nikola’nın kendi hâlinde olmadığı, vazifesi

²⁹ Sibel Kavaklı, 929/A Numaralı Nefy Defterinin (1826 / 1833) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, (YLT, Gaziosmanpaşa Ü., 2005), 124-5.

³⁰ BOA. 32 Numaralı Kal’abend Defteri, S.153 / H. 3.

³¹ BOA. 160 Numaralı Kal’abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 51.

³² BOA. 156 Numaralı Kal’abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 5.

³³ Zeynep Toku, 34 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 1-106) H. 1230-1231 / M. 1815-1816 Yılları Arasında Osmanlı Devleti’nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin), (YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2019), 216

olmayan işlere müdahale ettiği ve ayinlerine olumsuz nice davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Rum Patriki'nin talebi üzerine Acı Nikola yakalanıp 3 Mayıs 1803 tarihinde İnoz Kalesine kalebend edilmiştir. Acı Nikola gönderdiği arzuhâlde ıslah-ı nefis ettiğini bildirmesi üzerine 1 ay 18 günlük mahkûmiyet sonunda affedilip serbest bırakılmıştır.³⁴

2.2. Huzur Bozucu Davranışlarda Bulunmak

Manastırbend cezalarının uygulandığı bir diğer davranış ise gayrimüslim tebaa arasında huzursuzluğa neden olabilecek faaliyetlerdir. Huzursuzluğa neden olan kişiler hakkında yapılan şikâyetlerde, kişilerin yapmış olduğu davranışlar ve toplumda oluşturmuş olduğu rahatsızlık ifade edilmiştir. Bu kişilerin tutuklanarak toplumdan uzaklaştırılmaları ve cezalandırılmaları patrikhane aracılığıyla talep edilmiş ve padişahın emriyle kişiler cezalandırılmıştır.

Toplumda huzur bozucu davranışlar ile ilgili olarak kayıtlarda çok sayıda hükme rastlanmaktadır. Bu hükümlerde farklı cezai yaptırımların yanında manastırbend cezalarının da uygulandığı tespit edilmektedir. Gayrimüslim tebaa arasında toplum huzurunu bozucu davranışlar ile ilgili olarak; “İstanbul’da bulunan Rum patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Midilli ceziresi sakinlerinden olan ve İstanbul’da ikamet edip dikilmiş çuka elbisesi satan Yorgaki’nin kendi hâlinde olmadığı bildirilmiştir. Yorgaki’nin vazifesi olmayan işlere karıştığı ve halk arasında huzursuzluğa sebebiyet verdiği gerekçesi ile yakalanıp Tırhala kazasında olan Kalmiyaka mevkiinde bulunan Varadim Manastırı’na 6 Eylül 1805 tarihinde manastırbend olunması emredilmiştir. Yorgaki’nin serbest bırakılmasına dair kayda ulaşılamamıştır.³⁵

Eski Siliste Metropolitidi Bartibnus hakkında da toplum huzurunu bozucu davranışlarda bulunmasından dolayı şikâyette bulunulmuştur. 15 Nisan 1791 tarihinde Rum Patriği'nin Ordu-yı Hümayûn’a göndermiş oldukları arzuhâlde Eski Siliste Metropolitidi Rahib Bartibnus’un öteden beri kendi hâlinde olmadığı, ayinlere müdahale ettiği ve bölgeden firar edip etrafta gezip dolaştığı bildirilmiştir. Ayrıca ayinlere muhalefet edip bölgede huzursuzluğa sebep olmasından dolayı birkaç defa uyarılmasına rağmen benzer davranışları sürdürmüştür. Rum Patriği'nin talebi üzerine Rahib Bartibnus, bu davranışlardan dolayı yakalanıp Aynaroz ceziresinde bulunan Halbandar Manastırı’na 15 Nisan 1791 tarihinde manastırbend edilmesi emredilmiştir. Rahib Bartibnus 1 yıl 4 günlük mahkûmiyet sonunda 19 Nisan 1792 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.³⁶ Delvine kazası keşişlerinden Gaminus Danil’e de huzur bozucu davranışlardan dolayı manastırbend cezası uygulanmıştır. Delvine kazasına bağlı Berumiria(?) Manastırı keşişlerinden Gaminus Danil’in sürekli olarak toplumda huzur bozucu davranışlarda bulunmasından dolayı Aynaroz ceziresindeki Lavra Manastırı Kalesi’ne 4 Ağustos 1798 tarihinde kalebend edilmiştir. Gaminus Danil 8 ay 5 günlük mahkûmiyet sonunda 9 Nisan 1799 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.³⁷ Benzer davranışlardan dolayı Rahip Bervakopyus’a(?) manastırbend cezası uygulanmıştır. Rum patriğinin göndermiş olduğu arzuhâlde Aynaroz ceziresinde bulunan Lavra Manastırı sakinlerinden Rahip Bervakopyus’un manastırdan çıkıp Selatin bölgesine gittiği ve burada olumsuz davranışlarda bulunduğu ifade edilmiştir. Patrikhanenin talebi üzerine Rahip Bervakopos’un tutuklanması ve Lavra Manastırı’ndan dışarı çıkmaması şartıyla 9 Haziran 1834 tarihinde manastırbend edilmesi emredilmiştir.³⁸ Rahip Bervakopyus 11 ay 10 günlük mahkûmiyetten sonra bir daha benzer davranışlarda bulunmayacağını taahhüt etmesi üzerine 19 Mayıs 1835 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.³⁹ Aya Yorgi Kilisesi keşişlerinden Sofronios’un da toplumda huzur bozucu

³⁴ BOA. 171 Numaralı Kal’abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 16.

³⁵ Murat Alakuş, agt, 208-9.

³⁶ BOA. 198 Numaralı Atik Şikâyet Defteri, S.83 / H. 236.

³⁷ BOA. 162 Numaralı Kal’abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 36. BOA. 27 Numaralı Kal’abend Defteri, s.143 / H. 3.

³⁸ BOA. 40 Numaralı Kal’abend Defteri, S.13 / H. 4.

³⁹ BOA. 40 Numaralı Kal’abend Defteri, S.45 / H. 4.

davranışlarda bulunmasından dolayı kendisine 7 Mayıs 1789–5 Ağustos 1789 tarihleri arasında iki ay yirmi sekiz gün manastırbend uygulanmıştır.⁴⁰

Gayrimüslim tebaa arasında yapmış olduğu davranış ve söylemleriyle kadınların da toplumda huzursuzluğa sebep olduğu görülmektedir. Kayseri kazası İncesu karyesi sakinlerinden Rum taifesinden Sivri Kızı İnci isimli kadın olumsuz davranışlarından dolayı yakalanıp Kayseri kazasında bulunan Yanartaş Manastırına manastırbend edilmiştir. Rum patriğinin göndermiş olduğu arzuhâlde Sivri Kızı İnci'nin ıslah-ı nefis eylediğini bildirmesi üzerine 12 Aralık 1825 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.⁴¹

2.3. Gayriahlaki Söylem ve Davranışlar

Osmanlı Devleti'nde manastırbend cezasının uygulandığı bir diğer suç ise gayriahlaki söylem ve davranışlar olmuştur. Toplumda rahatsızlık uyandıran bu tür davranışlar genellikle kötü söylemlerde bulunma, gayriahlaki davranışlar sergileme, fiilî olarak insanlara el uzatma, fuhuş yapma vb. olarak karşımıza çıkmaktadır. Gayriahlaki davranışlardan dolayı manastırbend cezası uygulanmasıyla ilgili olarak; “Rum Patriği ve cemaat-i metropolitanın gönderdiği arzuhâlde, Rum milletinden olan Rahip Danil'in kendi hâlinde ırz ve edebiyet mukayyet olmadığından dolayı birkaç defa uyarılmıştır. Fakat yapılan uyarılara aldırmış etmediği ve hatta boş olan orta metropolitliğinin başkasına verilmiş iken ele geçirmeye çalıştığı ve ortalıkta gezip dolaştığı bildirilmiştir. Rahip Danil 22 Temmuz 1811 tarihinde bu davranışlarından dolayı yakalanması ve ıslah oluncaya kadar Tırhala kazasına tabi Kalmiyaka bölgesinde bulunan Varlam Manastırına manastırbend edilmesi emredilmiştir. Rahip Danil 5 yıl 1 ay 12 gün sonra Aynaroz cezaresine 4 Eylül 1816 yılında nakledilmiştir.⁴²

Gayriahlaki söylem ve davranışlarla ilgili bir diğer hüküm ise Sakız cezaresinde tespit edilmiştir. “Rum patriği ve cemaat-i metropolitanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Sakız cezaresi sakinlerinden Mike Veled Nikola'nın kendi hâlinde olmadığı ve bölge sakinlerine müdahale edip olumsuz davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Ayrıca bölgede bulunan kadın ve çocuklara gayriahlaki davranışlarda bulunmasından dolayı Tırhala kazasına bağlı Kalmiyaka isimli mevzide bulunan Manamorkosi Manastırı'na 9 Temmuz 1805 tarihinde manastırbend olunması emredilmiştir.”⁴³ Benzer şekilde bir diğer olay ise İstanbul'da meydana gelmiştir. “Rum Patriği'nin ve cemaat-i metropolitanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Boğaziçi'nde bulunan İstinye nahiyesine bağlı Yenimahalle karyesi sakinlerinden Rum taifesinden Anastasya'nın kendi hâlinde ırzıyla mukayyet olmadığı, ortalıkta gezip dolaştığı ve mahalle sakinlerine kötü söylemlerde bulunup huzursuzluğa sebep olduğu bildirilmiştir. Patrikliğin talebi üzerine Anastasya'nın yakalanıp Santoron adasında bulunan Kızlar Manastırı'na 17 Kasım 1811 tarihinde manastırbend edilmesi emredilmiştir. Anastasya 3 ay on dokuz günlük mahkûmiyetten sonra 6 Mart 1812 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.⁴⁴

Gayrimüslim tebaa içerisinde gayriahlaki davranışlar arasında yer alan zina, fiilî suç sayılmıştır. Bu tür davranışlarda bulunanlara çeşitli cezaların yanında manastırbend cezası da uygulanmıştır.⁴⁵ Zina suçundan dolayı manastırbend cezası uygulamasına, Rum patriği ve cemaat-i metropolitanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Kalonya kazasına bağlı İbla Mari karyesi sakinlerinden İdlabyus Kostomiri'nin zevcesi Hegne ve kız kardeşi Felude isimli fahişelerin kendi hâlinde olmadığı bildirilmesi örnek verilebilir. Hegne ve Felude'nin ırz ve edebe aykırı hareket ettiği ve zina yaptıklarının bildirilmesi üzerine yakalanıp Eşkişibolos cezaresinde bulunan

⁴⁰ BOA. 161 Numaralı Kal'abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 25.

⁴¹ Seyfettin Öyünç, agt, 420.

⁴² BOA. 32 Numaralı Kal'abend Defteri, S.121 / H. 2.

⁴³ Murat Alakuş, agt, 199.

⁴⁴ BOA. 32 Numaralı Kal'abend Defteri, S.146 / H. 1.

⁴⁵ Mucize Ünlü, Volkan Çeribaş, “Kalebend Defterlerine Göre Osmanlı'da Kadın Mahkûmlar (1800-1815)”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 6 (16) Kasım 2019, 540.

Kızlar Manastırı'na 6 Eylül 1805 tarihinde manastırbend olunması emredilmiştir.⁴⁶ Zina suçundan dolayı Midilli cezaresi sakinlerinden Anbersude isimli kadına da manastırbend cezası uygulanmıştır. Rum Patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde Midilli cezaresi sakinlerinden Anbersude isimli kadının kendi hâlinde olmadığı, bölgede gezip dolaştığı, ayinlere karşı olumsuz davranışlarda bulunduğu ve ırzıyla mukayyet olmayıp zinaya cesaret ettiği bildirilmiştir. Patrikhanenin talebi üzerine tutuklanan Anbersude'nin 11 Temmuz 1812 tarihinde Santaron cezaresinde bulunan Kızlar Manastırı'na manastırbend edilmesi emredilmiştir. Anbersude 4 yıl 7 aylık mahkûmiyetten sonra 11 Aralık 1816 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.⁴⁷

2.4. Diğer Suçlar

Kayıtlarda manastırbend uygulanan bazı suçlara nadiren rastlanmaktadır. Bu suçlar arasında toplumda huzur bozucu davranışlarda bulunup, alkol alıp zevküsefa içerisinde hovardalık yaparak huzursuzluğa sebep olmak yer almaktadır. Hükümde süfehâ⁴⁸ olarak ifade edilen bu kişilere de manastırbend cezası uygulanmıştır. Bu duruma örnek olarak; Rum Patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Boğaziçi'nde yer alan Tarabya karyesi sakinlerinden Dimitraki'nin süfehâ makulesinden olduğu ve vazifesi olmadığı hâlde ayinlere karşı davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Patrikliğin talebi üzerine tutuklanan Dimitraki'nin 13 Mayıs 1812 tarihinde Aynaroz cezaresinde bulunan Lavra Manastırı Kulesi'ne kulebend edilmesi emredilmiştir.⁴⁹

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim tebaaya akıl hastalığından dolayı da manastırbend cezasının uygulandığı tespit edilmektedir. Akıl hastalığından dolayı manastırbend uygulanmasıyla ilgili olarak; Rum patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde Boğaziçi'nde sakin olan Dirakozade Asitar Kostaki'nin ölmesi üzerine eşi Aniko'nun akıl sağlığını yitirdiği ve eşinden miras kalan eşya için davacı olduğu bildirilmiştir. Aniko bu davranışlarıyla Kostaki'nin yetim kalan çocuklarına zulmettiğinden dolayı birkaç defa davanın şeran geri çevrilmesine rağmen davacı olmaktan vazgeçmemiştir. Aniko'nun akrabalarının da kendisine davasından vazgeçmesi için tavsiyede bulunmasına rağmen, davadan vazgeçmemesi üzerine ıslah-ı nefis olması için Batnos cezaresinde bulunan Kızlar Manastırı'na 14 Nisan 1812 tarihinde sürgün edilmiştir.⁵⁰ Akıl hastalığından dolayı manastırbend cezasının uygulanmasına dair bir diğer olay ise İstanbul'da gerçekleşmiştir. Rum Patriği ve cemaat-i metropolidanın göndermiş olduğu arzuhâlde, Galata muhafızından Beşiktaş nahiyesine tabii Arnavud karyesi sakinlerinden Minhallaki Senah'ın akıl sağlığı yerinde olmadığından dolayı Aynaroz cezaresine sürgün edilmiştir. Fakat Minhallaki Senah, Aynaroz cezaresinden firar edip yeniden İstanbul'a gelmiştir. Bu şahsın var olan hastalığının artarak devam ettiği ve halka zarar vermesi nedeniyle yakalanıp Aynaroz Adası'nda bulunan Ayoyerun Manastırı'na kalebend edilmesi emredilmiştir.⁵¹

Gayrimüslim tebaa arasında suç sayılan ve manastırbend cezasının uygulandığı davranışlardan bir diğeri ise bir başına gezip dolaşmaktır. Kayıtlarda "serseri geşt ü güzar eylemek" ifadesi ile belirtilen bu davranışa örnek olarak Rum patriği ve cemaat-i metropolidanın gönderdiği arzuhâlde Rum taifesinden Yorgi Veled Anton'un kendi hâlinde olmadığı, etrafta serseri gezip dolaştığı ve ayinlere karşı olumsuz davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Defalarca uyarılmasına rağmen benzer davranışları sürdüren Anton, Patrikhanenin

⁴⁶ Murat Alakuş, agt. s.206-207.

⁴⁷ Volkan Çeribaş, 33 Numaralı Kalebend Defteri (s.1-133 / H-1227-1229 / M-1812-1814) (Metin ve İnceleme), (Yayımlanmamış YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2017), 136-7.

⁴⁸ Süfehâ = Sefih; Malını hüsn-i idâreye muktedir olmayıp zevk, eğlence ve hovardalıkta bin ve beyhude yere israf ve itlaf eden. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türki*, (İdeal Kültür Yay., İstanbul, 2017), 569.

⁴⁹ Volkan Çeribaş, agt. 95.

⁵⁰ BOA. 32 Numaralı Kal'abend Defteri, S.104 / H. 3.

⁵¹ Murat Alakuş, agt. 183.

talebi ile Tırhala kazasına bağlı Kalambaka karyesinde bulunan Varlam Manastırı'na 27 Haziran 1816 tarihinde manastırbend edilmiştir.⁵²

3. Manastırbend Cezalarının Süreleri

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi öncesinde uygulanan sürgün, hapis ve kürek cezalarında kişilerin mahkûmiyet süreleri belirlenmemiştir. Bunun yerine ıslah olana kadar cezalandırıldığı mahalde kalmaları emredilmiştir. Bu durum hükümlerde; "...mesfûr 'Asitâne-i 'aliyyeme ve havâlisinde ve sâ'ir her ne mahallde bulunur ise yasakçı ma'rifetiyle ahz ve 'ibreten lî'l-gayr ıslâh-ı nefis idinceye dek Aynaroz'da vâki' Ladra Manastırı'na manastırbend olunub..." şeklinde yer almaktadır. Süresiz mahkûm edilen suçluların serbest bırakılması ise Divan-ı Hümayuna göndermiş oldukları arzuhâlde talep edilmektedir. Mahkûmlar arzuhâllerde ıslah olduklarını bildirmekte ve benzer davranışlarda bir daha bulunmayacaklarını ifade etmektedir. Arzuhal, Divan-ı Hümayunda incelendikten sonra kişinin mahkûmiyet süresi göz önünde bulundurulmadan ıslah olduğu kanaati oluşması durumunda padişahın emri ile mahkûm serbest bırakılmıştır. Mahkûmların serbest bırakılması hükümlerde; "El-hâletü hâzihî mersûm ıslâh-ı nefis idüp fîmâ-ba'd Velas ve Koniçe kazâ ve kurâlarına ayak basmamak üzre ta'ahhüd eylediğin bildürüb piskopos-ı mersûm kazâ-i merkûm ve kurâlarına ta'ahhüdü üzre ayak basmayup kendü hâlinde olmak şartıyla cürmü afv ve itlâk ve sebîli tahliye olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ etmelerıyla vech-i meşrûh üzre mesfûrun sebîli tahliye ve itlâk olunmak bâbında" şeklinde yer almaktadır.⁵³

Diğer süreli cezalarda olduğu gibi manastırbend cezalarında da ceza süreleri belirlenmemiştir. Mahkûmlar genellikle cezalandırılacakları manastıra götürüldükten kısa bir süre sonra ıslah olduklarını Divana arzuhâlde bildirmiştir. Bu nedenle mahkûmların ceza sürelerinde bir standart bulunmamakta ve benzer suçlarda farklı mahkûmiyet süreleri karşımıza çıkmaktadır. Benzer suçlara uygulanan manastırbend cezalarında farklı sürelerin kullanılmasına örnek verecek olursak; İstanbul Rum Patriği, padişahın huzuruna çıkarak, İstanbul'da ikamet eden Dimitraki'nin kendi hâlinde olmadığı, vazifesi olmayan işlere müdahalede bulunduğu ve ayinlerine karşı olumsuz davranışlarda bulunduğunu bildirmiştir. Rum Patriği bu davranışlarından dolayı Dimitraki'nin yakalanmasını ve cezalandırılmasını talep etmiştir. Rum Patriğinin talebi üzerine Dimitraki'nin yakalanıp Tırhala kazasına bağlı Kalambaka'da bulunan Menamorfoşi Manastırı'na 9 Eylül 1802 tarihinde manastırbend edilmiştir. Dimitraki bir yıllık mahkûmiyet sonunda 8 Eylül 1803 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.⁵⁴ Benzer bir diğer olay ise; Rum Patriği'nin göndermiş olduğu arzuhâlde, Aynaroz cezaevinde bulunan Vatopedi Manastırı keşişlerinden Ayosik'in kendi hâlinde olmadığı, vazifesi olmayan işlere müdahil olduğu ve ayinlerine karşı olumsuz davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Rum Patriğinin talebi üzerine Keşiş Ayosik'in yakalanması ve cezalandırılması talep edilmiştir. Rum Patriğinin talebi üzerine Keşiş Ayosik yakalanıp Tırhala kazasına bağlı Kalmiyaka'da bulunan Menamorfoşi Manastırına 6 Ekim 1804 tarihinde manastırbend edilmiştir. Keşiş Ayosik on aylık mahkûmiyet sonunda 7 Ağustos 1805 tarihinde affedilip serbest bırakılmıştır.⁵⁵ Benzer son örnek olay ise; Rum Patriği'nin göndermiş olduğu arzuhâlde, metropolitlik iltizamı olan İskece sakinlerinden Rahip Bankratyus'un(?) kendi hâlinde olmadığı, vazifesi olmayan işlere müdahale ettiği ve ayinlerine karşı olumsuz davranışlarda bulunduğu bildirilmiştir. Patrikhanenin talebi üzerine Rahip Bankratyus tutuklanıp ıslah oluncaya kadar Aynaroz cezaevinde bulunan Halbandar Manastırı'nın kalesine 5 Ocak 1802 tarihinde hapsedilmesi emredilmiştir. Rahip Bankratyus göndermiş olduğu arzuhâlde ıslah olduğunu ve benzer davranışlarda bulunmayacağını bildirmesi üzerine üç yıl on iki günlük mahkûmiyet sonunda 13 Ocak 1805 tarihinde affedilip

⁵² Zeynep Tok, agt, 216

⁵³ Ramazan Uz, 24 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1203 – 1205 / M. 1788 – 1790) Göre Osmanlı Devleti'nde Suçlar, Suçlular ve Cezalar (Değerlendirme ve Metin), (Yayımlanmamış YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2017), 241.

⁵⁴ BOA. 28 Numaralı Kal'abend Defteri, S.94 / H. 365.

⁵⁵ BOA. 28 Numaralı Kal'abend Defteri, S.236 / H. 920.

serbest bırakılmıştır.⁵⁶ Görüldüğü üzere farklı bölgelerde ve tarihlerde meydana gelen benzer suçlara aynı ceza uygulanmasına rağmen mahkûmiyet süreleri farklılaşmaktadır.

Manastırbend içeren kayıtların bir kısmında mahkûmların ceza süreleri tespit edilememektedir. Bunun en önemli nedeni ise mahkûmların cezalandırılmasından sonra affedilmelerine dair arzuhâl ile Divana başvuru yapmamalarından kaynaklanmaktadır. Mahkûmların başvuru yapmamalarının nedenleri ise, suçluların manastırbend edilmelerinden sonra hayatlarını kaybetmeleri, manastırbend edildikleri manastırda hayatlarını sürdürmeleri ya da manastırdan firar ederek sırta kadem basmalarından ileri gelebilir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nden önce uygulanagelen ve bu dönemde de devam ettirilen cezalar arasında yer alan manastırbend cezası, Hristiyan tebaaya uygulanmıştır. Genellikle toplumda huzursuzluğa neden olan ve inanç esaslarına aykırı davranışlarda bulunan kişilere farklı cezaların yanında manastırbend cezası da verilmiştir. Kutsal mekânlar olarak kabul edilen ve insanların kötülüklerden arındığı düşünülen yerler olan manastırlarda özgürlükleri kısıtlanan suçlular, buralarda ıslah edilmeye çalışılmıştır. Mahkûmların hapsedildiği manastırlarda suçlulara ne tür yaptırımların uygulandığı tam olarak bilinmemekle beraber, onlara toplumda iyi bireyler olması amacıyla dinî telkinlerde de bulunduğu düşünülmektedir.

Diğer süreli cezalarda olduğu gibi manastırbend cezalarında da mahkûmiyet süreleri belirtilmemiştir. Bu nedenle mahkûmlar ıslah olduklarını bildirmeleri durumunda serbest bırakılmıştır. Bu durum ise benzer suçlarda farklı ceza sürelerine neden olmuştur. Ayrıca ceza sürelerinin belirlenmemesi mahkûmların kısa sürede affedilmelerini de sağlamıştır. Sözlü ifadeler ile ıslah olduğunu bildiren ve bu duruma birilerini şahit gösteren mahkûmların serbest kaldıktan sonra bir kısmının yeniden suça karıştıkları da görülmektedir. Bu nedenle kalebend, cezirebend veya palankabend cezalarında olduğu gibi manastırbend cezalarının da suçluların ıslahında yeterli caydırıcılığı olmamaktadır. Benzer davranışların toplumda sürekli tekrarlanması ise bu önlemin yetersiz olduğunun en önemli göstergesi olmuştur.

Manastırbend cezalarının önemli göstergelerinden bir diğeri ise Osmanlı Devleti'nin hoşgörülü tutumudur. Devlet, içerisinde yaşayan farklı etnik yapıların ve dinî cemaatlerin, kanunlara aykırı olmamak şartıyla, kendi geleneksel yaşamlarını ve dinî inanışlarını sürdürmelerine müsaade etmiştir. Sürdürdükleri geleneksel yaşamlarının devamlılığını sağlamaya çalışan topluluklar, kendi içlerinde oluşan sıkıntıların giderilmesi amacıyla da Osmanlı Devleti'nden yardım istemiştir. Sorumluların bir kısmının manastırlarda cezalandırılması ve ıslah edilip topluma tekrardan kazandırılması devletin gayrimüslimlere karşı hoşgörüsünün en önemli göstergeleri arasında sayılabilir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Kal'abend Defterleri: 25, 26, 27, 28, 32, 40.

Kal'abend Dosya: 137, 143, 156, 160, 161, 162, 171.

Mühimme-i Mektum Defterleri: 976.

Atik Şikâyet Defteri: 198.

Hatt-ı Hümayun: 14097.

Cevdet Tasnifi:

⁵⁶ BOA. 173 Numaralı Kal'abend Dosyası, Gömlek Sıra No: 52.

Cevdet Maliye: 31680

Tetkik Eserler

- Aksın, Ahmet-Baytimur, Suha Oğuz, “25 Numaralı Kalebend Defterinin Tanıtımı ve Kalebent Defterlerinin Osmanlı Sosyal Tarihi Bakımından Önemi”, (XV. *Türk Tarih Kongresi*, C. IV, Kısım I, Ankara 11-15 Eylül 2006), 793-812.
- Aksın, Ahmet-Baytimur, Suha Oğuz, “Osmanlı Devletinde Hapis Cezaları ve Uygulamaları (1791-1808)”, (XVI. *Türk Tarih Kongresi*, C. IV, Kısım I, Ankara 20-24 Eylül 2010), 11-25.
- Aksu, Ayşe. *Osmanlı'da İki Amerikalı Misyoner Levi Parsons ve Pliny Fisk'in Anadolu ve Kudüs Seyahat Raporları*. İstanbul: Dergâh Yay., 2015.
- Alakuş, Murat, BOA 6 (H. 1151-1152 / M. 1739) ve 31 (H. 1221-1222 / M. 1806-1807) Numaralı Kalebend Defterleri (İnceleme ve Metin), YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2016.
- Anagnostopulu, Athanasia. *Tanzimat ve Rum Milletinin Kurumsal Çerçevesi, 19. Yüzyıl İstanbul'unda Gayrimüslimler*, ed. Pinelopi Stathis, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1999.
- Bayraktar Tellan, Elif. “Osmanlı Araştırmalarında Yeni Kaynakların Tarih Yazımına Katkıları: Manastırbend Örneği”, *Tarih Yazımı*, 1 (2) Kış 2019, 171-90.
- Baytimur, Suha Oğuz, 25 Numaralı Kal'abend Defteri (1 / 61-a.Sayfa) (H. 1205 / M. 1790-1791), YLT, Fırat Ü., 2005.
- Baytimur, Suha Oğuz. “Osmanlı Devletinde Kalpazanlık Faaliyetleri ve Uygulanan Cezalar (1789-1808)”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5 (2) 2016. 249-56.
- Çeribaş, Volkan. 33 Numaralı Kalebend Defteri (s.1-133 / H-1227-1229 / M-1812-1814) (Metin ve İnceleme), YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2017.
- Daşcıoğlu, Kemal. *Osmanlı'da Sürgün*. İstanbul: Yeditepe Yay., 2007.
- Ercan, Yavuz. *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler*. Ankara: Turhan Yay., 2001.
- Gürkan, Selime Leyla. “Manastır”, *DİA*, C. 27, 2003, 560-1.
- Hillner, Julia. *Punishment And Penance In Late Antiquity*. New York: Cambridge University Press, 2015.
- Kavaklı, Sibel, 929/A Numaralı Nefy Defterinin (1826 / 1833) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, YLT, Gaziosmanpaşa Ü., 2005.
- Öyünç, Seyfettin. 37 Numaralı Kal'abend Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. Zilhicce 1239-Şaban 1241 / M. Temmuz 1824-Nisan 1826), Yayımlanmamış YLT, Kırşehir Ahi Evran Ü., 2020.
- Özcoşar, İbrahim. “Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin Hukuki Durumu Ve Millet Sistemi”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2003): 124-139.
- Pekak, Mustafa Sacit. “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Gayrimüslim Vatandaşların İmar Faaliyetleri ve Mustafapaşa (Sinassos)” *Bilig* 51 (2009): 171-204.
- Soykan, T. Tankut. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimler*, İstanbul, Ütopya Kitapevi, 2000.

- Söylemez, Mehmet Mahfuz. “Kalebend Cezası Bağlamında Osmanlı’da Patrikhanenin Yargılama ve Ceza Ehliyeti”, *Dinsel ve Kültürel Farklılıkların Bir Arada Yaşamaları: İstanbul Tecrübesi*, (Ed. M. Fatih Arslan-M. Veysel Bilici), (İstanbul Pelikan Basımevi 2010). 135-56.
- Şemseddin Sami. *Kamûs-ı Türki*. İstanbul: İdeal Kültür Yay., 2017.
- Şen, Ömer. *Osmanlı’da Mahkûm Olmak*. İstanbul: Kapı Yay., 2007.
- Temizer, Abidin. “Kadınsız Şehir Aynaroz: Tarih, Mekân Ve Yaşam”, *Studies Of The Ottoman Domain*, 2 (2) (Şubat 2012): 1-22.
- Toku, Zeynep. 34 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 1-106) H. 1230-1231 / M. 1815-1816 Yılları Arasında Osmanlı Devleti’nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-Metin), YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2019.
- Uz, Ramazan. 24 Numaralı Kalebend Defterine (H. 1203 – 1205 / M. 1788 – 1790) Göre Osmanlı Devleti’nde Suçlar, Suçlular ve Cezalar (Değerlendirme Ve Metin), YLT, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., 2017.
- Ünlü, Mucize-Çeribaş, Volkan. “Kalebend Defterlerine Göre Osmanlı’da Kadın Mahkûmlar (1800-1815)”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 6 (16) Kasım 2019, s.535-53.

Summary

There are communities with different ethnic structures and religious beliefs within the borders of the Ottoman Empire, which dominated a wide geography. The laws and rules created for the continuation of the administration and existence of the state cover all the subjects. Behaviors against the law are not welcomed by the Ottoman Empire and various sanctions are applied to those who act in such a manner. There are also criminal practices among the sanctions determined according to the damage caused by the behavior to the state and society. Penalties in question generally include permanent removal of people from the area they are in, subjecting them to compulsory residence in a different area, restriction of their freedom and ending their lives. The monasterybend penalty, which was applied for the restriction of freedoms, was also within this scope and was applied to non-Muslim subjects by the Ottoman state in order to ensure social peace.

The Ottoman Empire also allowed the nations with different beliefs living under its rule to maintain their traditional lifestyles from within themselves or from different societies were not allowed. Complaints made about those who cause individual or collective trouble in the society were examined by the state and those responsible were punished. Along with the various punishments applied, monasterybend punishments were frequently used in such events.

Communities with the Christian faith reported their complaints to the Sultan through the representatives of their sects. Investigations are carried out about the persons held responsible as a result of the complaints made by letter or directly to the Sultan.

Accordingly, various penalties are applied to persons whose crimes are proven. Monasterybend penalties, which are among the freedom-restricting penalties that are frequently applied, were applied only to Christian subjects. With the punishment applied in the monasteries within the borders of the state, the correction of the criminals was tried to be ensured. Criminals could move freely within monasteries, while others were kept in castles or towers in monasteries. In addition to the expression of imposing monastic punishment, there are also expressions of strict imprisonment and monasticism, and imposing a penalty for murder in the records, there are expressions of kalebend and kalebend in the monastery.

Penalty periods are not determined in prison and exile penalties applied for the purpose of rehabilitating criminals. Instead, it is ensured that the prisoner stays in the area where he is punished until he is rehabilitated. In case the prisoner was released only with the permission of the Sultan, it became necessary to inform the Sultan by request that the prisoner was reformed. If there is no opinion of the Sultan that the prisoner has been reformed, the period of conviction continues. For this reason, the prison terms of people punished for similar incidents differ.

Another reason why those who cause unrest in the society are imprisoned in monasteries is that the clergy make suggestions. Prisoners were tried to be reformed with the discourses in the Christian faith that guide people towards goodness and righteousness. Being together with monastic officials who thank God by keeping themselves away from evil in an otherworldly life also creates the opinion that criminals will stay away from negative behaviours. However, it is seen that some people who were sentenced to monasterybend continue to behave similarly and cause problems in the society. The most important reason for this was that the criminals reported that they were reformed shortly after their conviction and were released.

The crimes, which were determined between the years 1780-1839, in which the monastic punishments were applied, vary. The most common expression in the records is about acts contrary to the rituals. Although there is no information about the content of the expression, it is estimated that it contradicts the traditional way of life of the society. The expression "to act against the rituals" is used alone, but it is also used with the expressions of disrupting the social order and engaging in unrest. In addition, it is seen that monastic punishment is applied to people or the society with their behavior in the society, to disturb the people with their bad words or rhetoric, to engage in indecent speech and behavior, to engage in prostitution, to lose their mental health, to wander outside the area they live in, and similar behaviors.

Monasterybend punishments are frequently applied to clergy as well as ordinary citizens. It is seen that the clergy affiliated to the patriarchate behave in a way that disrupts the peace of the society. In addition to different penalties, such behaviors were also punished by monasterybend. In addition, it has been determined that the clergy acted differently by going beyond the rules and principles of the patriarchate. The clergy who acted in such a manner were generally subjected to monastic punishment. The most important reason for this is the need to keep these people under control. In the case of applying different punishments, it was observed that the punished clergy continued their similar behaviors and discourses whenever they went. For this reason, it was preferred that the clergy be punished by the monasterybend in order to improve them in monasteries.

As a result, the Ottoman Empire tried to ensure the peace of its Christian subjects during the period under review. Criminal practices are generally among the decisions taken in order to eliminate the unrest that may arise. It is determined that in addition to different punishments, monasterybend punishment is applied in order to punish those who disturb the peace of society and to ensure their rehabilitation. However, the punishments applied could not ensure peace in the society and similar behaviors continued. This situation was seen not only among non-Muslim subjects, but also among Muslim subjects. The most important reason for this is to try to solve the problems with punishments instead of eliminating the real causes of the problems.